

Årsoppgjørskurs for AS

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld samt
årsberetning og noteinformasjon

FOKUS – kursbeskrivelse

- Fokus
 - Årsberetning og noter samt vurdering/analyse og dokumentasjon av omløpsmidler/kortsiktig gjeld

Kursbeskrivelse: Formålet med kurset er å sette deltakeren i stand til å gjennomføre et effektivt årsoppgjør, herunder utarbeidelse av dokumentasjon av høy kvalitet. Første del omfatter utarbeidelse av årsberetning, noter og bokføringslovens krav til dokumentasjon. Den andre delen av kurset omfatter vurdering og analyse av kundefordringer, varelager, lønnsrelaterte balanseposter, inntektsrelaterte balanseposter, omløpsaksjer, kortsiktig gjeld og avsetninger samt fordringer/gjeld ovenfor nærstående.

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Behov for nytenkning?

Skap merverdi for kunden!

Hvorfor dokumentere?

Rett presentasjon og klassifisering	RESULTATREGNSKPET	BALANSEN
Fullstendighet	INNTEKTER	GJELD
Gyldighet/eksistens og tilhørighet	KOSTNADER	EIENDELER
	Riktig måling	Korrekte verdsettelse

KONKLUSJON – vesentlighet er det viktige

- Bokføringsloven § 11
 - Ved utarbeidelse av årsregnskap skal det foreligge dokumentasjon for ALLE balanseposter med mindre de er ubetydelige
 - For bokføringspliktige etter § 2 annet ledd gjelder bestemmelsene tilsvarende for balanseposter i næringsoppgaven
- BF § 6-4 Dokumentasjon av avsetninger, nedskrivninger mv.
 - Dokumentasjon av poster som er verdsatt etter vurdering skal minst omfatte opplysninger om *beregningsmetode* og *antakelser* som man bygger på
- **Ikke dokumentert og vurdert – ikke gjort!**
 - **Dokumenter det vesentlige, og rett fokuset mot det som kan gå galt (vesentlighet betyr ikke nødvendigvis at det «står et vesentlig tall»)**

«For stort fokus» på dokumentasjon

- Bokføringslovens minimumskrav tilstrekkelig?
 - Skal ivareta andre hensyn enn styringsrelevant informasjon
- Fokus på virksomhetens behov for oppfølging
 - Perioderegnskap
 - KPI-er
 - Andre forhold

Handler om å rapportere
VERDISKAPNING, dvs.
inntekter og kostnader

Rapportene må være
«rykende ferske»

Krever mer fokus på
vurderinger

KONKLUSJON – vesentlighet er det viktige

MEN regler SKAL følges! Dette betyr ikke at ALT skal dokumenteres.

Fotograf Morten Krogvold møtte i retten fredag formiddag. Foto: Marcus Husby

Etterbørs

Morten Krogvold dømt til regnskapsførsel i fem år

Fotokunstneren Morten Krogvold (65) ble dømt til betinget fengsel og blir pålagt å engasjere regnskapsfører.

Effektivisering av årsoppgjøret – anbefalinger

Hvorfor bruker vi lenger tid enn normalmåneden?

- Mer tid til kvalitetssikring enn ordinær månedsavslutning?
- Data mer detaljert for internbruk?
- Oppstillingsplan annerledes?
- Mer kvalitative data i form av noter?
- Vurderingsposter - dokumentasjon og balanseavstemming av langsiktige poster (aksjer i datter, utlån, goodwill etc)
- Annet?

- Noen anbefalinger
 - Sett frister
 - Kommuniser internt og eksternt
 - Avklar vanskelige forhold når de oppstår, ikke i årsoppgjøret

Husk at det ikke er revisor som skal utarbeide dokumentasjonen. Dette gjelder også estimer!

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Små vs. store selskaper – selskapsregnskapet

- Store foretak regnes (RL § 1-5)
 - Allmennaksjeselskaper
 - Regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs
- Små foretak regnes regnskapspliktige som ikke faller inn under RL § 1-5 og som på balansedagen ikke overskrider grensene *for to av følgende tre vilkår* (RL § 1-6)
 - Salgsinntekt: MNOK 70
 - Balansesum: MNOK 35
 - Gjennomsnittlig antall ansatte gjennom året: 50

Små vs. store selskaper – morselskap

- Morselskapet regnes likevel bare som små foretak dersom vilkårene er oppfylt for konsernet sett som en enhet (etter korreksjon for interne transaksjoner)

Endring med virkning fra 2017

- Små foretak kan unnlate å utarbeide styrets årsberetning fra og med regnskapsåret 2017

Styrets årsberetning

- Art av virksomhet og hvor virksomheten drives
- Rettvisende oversikt over utvikling, resultat og stilling
- Sentrale risiko og usikkerhetsfaktorer
- Forskning og utvikling
- Redegjørelse som gir grunnlag for å vurdere fremtidig utvikling
- Finansiell risiko
- Fortsatt drift

Styrets årsberetning (forts.)

- Anvendelse av overskudd eller dekning av tap
- Arbeidsmiljø, ulykker og sykefravær
- Likestilling og ytre miljø
- Konsern

Kilde: <http://www.regnskapsstiftelsen.no/regnskap/regnskapsstandarder/nrs-16-arsberetning/>

Mulige utfordringer i årsberetningen

- Rettvisende oversikt
 - Hovedfaktorer som påvirker virksomheten
 - Vesentlige endringer i regnskapsprinsipper
 - Sentrale strategiske endringer
 - Hendelser etter balansedato
 - Betydelige poster som ikke er regnskapsført – mulig?
 - Vesentlig usikkerhet knyttet til regnskapsstørrelser

Mulige utfordringer i årsberetningen

- Finansiell risiko
 - Mål og strategier for styring av finansiell risiko
 - Foretakets eksponering
 - Markedsrisiko
 - Kredittrisiko
 - Likviditetsrisiko
- Forutsetningen om fortsatt drift
 - Fortsatt drift?
 - Usikker fortsatt drift?
 - Avvikling?
 - Styrets handleplikt?

Årsberetningen – problemindikasjoner?

- Mulige indikasjoner på problemer
 - Svak egenkapital?
 - Aktualiseres ved nedskrivingsbehov
 - Vurdert?
 - Likviditetssituasjon
 - Brudd på lånebetingelser kan gi likviditetsproblem
 - Vanskeligere lånefinansieringsmuligheter / økt rente
 - I verste fall oppsigelse ...
 - Fremtidsutsikter
 - Reduserte forventede kontantstrømmer

Note: Små foretak i «dårlige tider»

- Fortsatt drift
- Ytterligere informasjon om bl.a.:
 - Beskrive de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer?
 - Redegjøre for foretakets fremtidige utvikling?

Noter – struktur

- Todelt notekrav (kapittel 7 i regnskapsloven)
 - Øvrige foretak
 - Del I (§§ 7-2 til 7-44)
 - Redusert notekrav for små foretak (jf. RL § 1-6)
 - Del II (§ 7-35 til 7-45)
- Formalia eller realitetsinformasjon ...
- Struktur
 - Viktigste først, men hva gjør man i praksis?

Noter og vesentlighet – ALLE

Kapittel 7. Noteopplysninger

§ 7-1. Opplysningsplikt

I noter til årsregnskapet skal det gis opplysninger som nevnt i §§ 7-2 til 7-34. Små foretak kan i stedet gi opplysninger som nevnt i §§ 7-35 til 7-45.

I tillegg til opplysninger som nevnt i første ledd skal det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig. Små foretak som ikke utarbeider konsernregnskap kan unnlate å gi slike tilleggsopplysninger om forhold knyttet til konsernets stilling og resultat.

Opplysninger kan utelates når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges eller i tilfelle, konsernets stilling og resultat. Det skal likevel alltid gis opplysninger som nevnt i §§ 7-26, 7-27 og 7-30 til 7-32. Små foretak skal alltid gi opplysninger som nevnt i §§ 7-42 til 7-45.

Hvis anvendelsen av bestemmelsene i denne lov ikke er tilstrekkelig for å gi et rettviseende bilde som nevnt i § 3-2a første ledd, skal det gis tilleggsopplysninger.

Dersom foretak som ikke er små er engasjert i aktiviteter med vesentlig risiko eller vesentlige fordeler som ikke er innregnet i balansen, skal tilleggsopplysningene etter fjerde ledd omfatte en beskrivelse av aktivitetenes finansielle virkning og formålet med dem.

Ethvert fravik som nevnt i § 3-2 a annet ledd skal angis. Fraviket skal begrunnes konkret og fullstendig med opplysning om betydningen fraviket har for den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.

⁰ Endret ved lover 10 des 2004 nr. 81 (ikr. 1 jan 2005 iflg. res. 10 des 2004 nr. 1610, med virkning for regnskapsår påbegynt 1 jan 2005 eller senere), 25 juni 2010 nr. 33 (ikr. 1 juli 2010 iflg. res. 25 juni 2010 nr. 980).

Noter små selskaper – utvalg

- Regnskapsprinsipper
 - Endring?
- Lån og sikkerhetsstillelse til ledene personer, aksjeeiere, mv.
 - Ulovlige lån?
- Fordringer ovenfor aksjeselskaper hvor man eier 50 % eller mindre
 - Innenfor «fri egenkapital»?
- Anleggsmidler
- Antall aksjer, aksjeeiere mv.
- Skatt og endring i egenkapital

Noter små selskaper – utvalg (forts.)

- Garantiforpliktelser
 - Andre ikke balanseførte forpliktelser?
- Ekstraordinære inntekter og kostnader
- Andre forhold
 - Periodiseringer
 - Nærstående parter (jf. AL 3-8)
 - ALLTID for små selskaper når det er vesentlig ...
 - **MEN viktigst: Er det noe som mangler for å gi et rettviseende bilde?**

Case: Tilfredsstillende note?

Note 5 Periodiserte utgifter til klisje-/stanseverktøy m.m.

Utgifter til utarbeidelse av design, klisje og stanser blir balanseført og periodisert over kontraktperioden på 3 år.

Det foretas ikke utgiftsføring i anskaffelsesåret.

Periodiserte kostnader pr. 1/1	12 715 723
-Årets kostnadsføring	-6 036 667
+Årets aktivering	5 912 000
Bokført verdi pr. 31/12	12 591 056

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- **Inntekter og balanserelaterte poster**
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Case: Salg med rabatt

- Anta følgende
 - En grossist tilbyr alle sine kunder en rabattordning – opptjeningstiden er 1 år
 - Ved kjøp inntil 1 000 enheter, blir det gitt 2 % i rabatt
 - Kjøper mer enn 1 000 enheter i løpet av to år, utgjør rabatten på alt kjøp 6 %
 - Mer enn 2 000 enheter i løpet av to år, økes rabatten på alt kjøp til 10 %
 - Kjøp AS har i 2017 kjøpt for 1 050 000 (6 måneder har gått av rabattperioden) – totalt utgjør dette 1 200 enheter
 - Vis regnskapsføringen i 2017 til grossisten

Case: Salg med rabatt – løsning

- Momenter til løsning
 - 1 200 enheter i løpet av 6 måneder tyder på at Kjøp AS vil oppnå en rabatt på 10 %
 - Grossisten skal redusere inntektene med 10 %, dvs. 105 000 ($1\,050\,000 * 0,10$). Dersom grossisten har registrert 1 050 000 i inntekter (løpende gjennom året), må det foretas en periodisering i forbindelse med årsavslutningen:
 - Salgsinntekter (D) 105 000
 - Avsetning rabatt (K) 105 000

Case: Økonomisystem

- Anta følgende
 - Et IT-selskap har spesialisert seg på leveranse av økonomisystemer og samtidig ansvarlig for den løpende driften – inkl. datatrafikk og lagring. November 2017 blir det inngått en avtale, hvor det skal utvikles og installere et komplisert og til dels avansert system. Det er følgelig beheftet mer risiko enn normalt med dette oppdraget. I tillegg skal IT-selskapet stå for den løpende drift mv. Etter forhandlinger blir partene enige om en pris for utviklingen og installeringen. Den utgjør 240 000 og systemet skal stå ferdig til bruk om 4 måneder (slutten av februar 2018).
 - IT-selskapet forventer at det tar 200 timer å slutføre prosjektet, dvs. timeprisen utgjør 1 200 (240 000 / 200 timer). Timene forventes å påløpe likt hver måned, dvs. 50 timer hver måned.
 - Hvordan vil du behandle denne avtalen i perioderegnskapet?
 - Hva er spesielt viktig å vurdere?

Case: Økonomisystem – løsning

- Må vurdere om det er sannsynlig at IT-selskapet har inngått en lønnsom avtale pga. risiko med prosjektet. Utgangspunktet er imidlertid at man legger til grunn at de har pålitelige estimater, og følgelig en forventning om lønnsomhet.
 - Periodens inntekt = Antall registrerte timer * 1 200 pr. time
 - Hvis NEI, må det avsettes for forventet tap med en gang!
 - Anbefaling
 - Prosjektregnskap for alle vesentlige prosjekter, og fokus på det som kan gå galt

Case: Økonomisystem – «budsjettsprekk»

- Anta følgende
 - November og desember er det registrert 50 timer knyttet til prosjektet, dog viser det seg i forbindelse med oppfølgingen av prosjektet i begynnelsen av 2018, at det forventes en betydelig «sprekk» på antall timer som er nødvendig for å slutføre prosjektet. Man forventer ikke at det vil påløpe 100 timer å slutføre prosjektet som først antatt, men 200 timer (arbeidstimene forventes å fordele seg likt på de to gjenstående månedene).
 - Timeprisen: $240 \text{ tusen} / (50 \text{ timer} + 50 \text{ timer} + 200 \text{ timer}) = 800$

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Fordringer

- Sentrale spørsmål
 - Er verdien på fordringene reelle?
 - Nærstående?

RISIKO for at selskapets fordringer er overvurdert,
og i verste fall ikke er reelle

Regnskapsmessig vurdering kundefordringer

- For høy kapitalbinding
 - $\text{Omløpshastighet} = \text{Salgsinntekter} / \text{kundefordringer (eksklusiv mva)}$
- Regnskapsmessig vurdering:
 - Konstaterte tap
 - «Føres bort» (kostnadsføres på konto for tap på fordringer)
 - Reduserer fordringen
 - Indikasjoner: konkurs, gjeldsforhandling o.l.
 - Sannsynlige tap
 - Basis er aldersfordelt saldoliste
 - Beste estimat legges til grunn
 - Gruppevurdering
 - Hendelser etter balansedagen?

Regnskapsmessig vurdering KF (forts.)

- Sikrede fordringer
 - Ta hensyn til pant, motregning osv.
 - Ta hensyn til eventuelle garantistillelser

Skattemessig vurdering av kundefordringer

- Skattemessig fradrag – tre vilkår:
 - Virksomhetskravet
 - Skatteyter må *drive virksomhet* i skattelovens forstand
 - Ikke fradrag skattemessig for lån til ansatte
 - Tilknytningskravet
 - Fordringen må ha tilstrekkelig tilknytning til denne virksomheten
 - Oppstått i tilknytning til *ordinær virksomhet*
 - Realisasjonskravet
 - Innebærer at et tap først er fradragsberettiget når tapet er *endelig konstatert*

Mer om realisasjonskravet (skattemessig)

- En utestående fordring anses som endelig tapt når:
 - foretatt tvangsinndrivning eller inkasso har vært forgjeves,
 - fordringen er en kundefordring som ikke er innfridd seks måneder etter forfall, til tross for minst tre purringskrav med normale purringsintervaller og at det har vært utøvet slik aktivitet fra kreditors side som forholdene tilsier,
 - offentlig gjeldsmegling, konkurs-, likvidasjons- eller avviklingsbehandling i skyldnerens bo gjør det klart at bomidlene ikke gir eller vil gi fordringen dekning, eller
 - fordringen ellers ut fra en samlet vurdering må anses klart uerholdelig.

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Regnskapsmessig vurdering av varelager

- Hovedprinsipp: Laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi (LVP)
 - Definert i NRS 1 Varelager pkt. 3.2:
 - Salgsverdi *fratrasket* nødvendige utgifter for gjennomføring av salget
- Salgsutgifter:
 - Inkluderer ikke faste kostnader som lagrings- og administrasjonskostnader fram til salgstidspunktet
- Salgsverdi – når?
 - Balansedagen?
 - **Forventet framtidig salgstidspunkt** (ny informasjon om pris)? JA!
 - Både ukurante (vanskelig salgbare) og kurante varer
 - Ta hensyn til salgsrabatter og salgsvarer

Varetelling når?

- En gang i året?
 - «Det er da bare revisor som er opptatt av varelageret»
 - NEI, det er det så avgjort ikke!
- Behov for mer?
 - Periodisk rapportering – meningsfylt med varekjøp i stedet for varekostnad?
 - Tyveri?
 - For mange er varelageret en meget viktig verdidriver
 - Betydelig kapitalbinding
 - Når for mye kapital bindes, øker risikoen for ukurans
 - Åpenbart at kapitalkostnadene også øker

Skattemessig vurdering av varelager

	Regnskap	Skatt
Anskaffelseskost	direkte og indirekte kjøpskostnader	direkte kjøps kostnader
Tilvirkningsverdi	full tilvirkningskost	direkte til kostnader
Ukurans	fradrag	ikke fradrag
Varekontrakter	nedskrivning	ikke nedskrivning

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- **Lønnsrelaterte balanseposter**
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Lønnsrelaterte balanseposter

- Må dokumentere
 - Skyldig lønn, inkl. feriepenger
 - Skyldig skattetrekk
 - Skyldig AGA
- Bonus – husk «riktig» periodisering
 - Daglig leder
 - Andre ansatte

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Omløpsaksjer

- Hovedprinsipp er LVP
 - Markedsbaserte aksjer (RL § 5-8)
 - Betyr?
 - For hvem?

Agenda

- Innledning
 - Hva er viktig?
- Styrets årsberetning og noter
 - Små vs. store selskaper
- Inntekter og balanserelaterte poster
- Fordringer med vekt på kundefordringer
- Varelager
- Lønnsrelaterte balanseposter
- Omløpsaksjer
- Forpliktelser og avsetninger

Forpliktelser og avsetninger

- Sentrale spørsmål
 - Er gjelden fullstendig?
 - Nærstående?
 - Er selskapets avsetninger tilstrekkelig?
- Relevant for
 - Vurdering av fortsatt drift
 - Utbyttmuligheter

RISIKO for at selskapets gjeld ikke er fullstendig som følge av under-
vurderte avsetninger / forpliktelser eller ikke balanseført gjeld?

Avsetninger/forpliktelser – kortsiktig gjeld

- «Normale» garantiordninger
 - Reklamasjon?
- Krav om ny vare
 - Ikke reklamasjon
- Salgsinsentiver, gavekort, ...
- Byggeprosjekter/prosjekter – fast pris?
- Varelager
 - Ukurans/nedskrivninger
 - Regnskapsmessig vs. skattemessig

Case: Salg av garasjer («byggeseett»)

- Anta følgende
 - En virksomhet lokalisert på Østlandet har spesialisert seg på ferdiggarasjer. I 2017 var omsetningen på MNOK 19,5 – mot MNOK 15 i 2016. Dette tilsvarer en omsetningsvekst på 30 %.
 - 225 000 ble avsatt pr. 31.12.2016 for å møte eventuelle garantier mv. Dette utgjør 1,5 % av årets omsetning, og bygger på erfaringstall.
 - Hvor mye bør avsettes pr. 31.12.2017?

Case: Salg av garasjer – løsning

- Avsetting
 - Dersom det ikke er noe som tilsier at det er vesentlige endringer fra tidligere år, kan det være rimelig å legge til grunn samme prosentvise avsetning, dvs. 1,5 %. Med en omsetning på MNOK 19,5 blir dette kr 300 000 (avrundet)
 - Øke avsetningen med 75 000

Case: Salg av garasjer – endring av antakelse

- Endring av forutsetning
 - Anta i stedet at det er oppstått betydelige problemer med leveransene. Hovedforklaringen henger sammen med introduksjon av en ny type garasjer, hvor leveransen av disse startet siste halvår av 2016. Dette har ført til betydelige utgifter til reparasjon samt at nye garasjer må leveres i noen tilfeller.
 - Hva med garasjer levert i 2017?

Case: Salg av garasjer (endring) – løsning

- Med den nye antakelsen, vil det ikke være riktig å bygge KUN på tidligere erfaringstall.
 - For garasjer levert av den «gamle» typen, vil man kunne legge til grunn en avsetning på 1,5 % av omsetningen
 - Når det gjelder nye garasjer, må det gjøres en ny vurdering + eventuell noteinformasjon
- Styrets årsberetning
 - Fortsetter problemene eller er de løst i løpet av 2017?
 - Tilstrekkelig vesentlig?

Konklusjon – vesentlighet er det viktige

- Bokføringsloven § 11
 - Ved utarbeidelse av årsregnskap skal det foreligge dokumentasjon for ALLE balanseposter med mindre de er ubetydelige
 - For bokføringspliktige etter § 2 annet ledd gjelder bestemmelsene tilsvarende for balanseposter i næringsoppgaven
- BF § 6-4 Dokumentasjon av avsetninger, nedskrivninger mv.
 - Dokumentasjon av poster som er verdsatt etter vurdering skal minst omfatte opplysninger om *beregningsmetode* og *antakelser* som man bygger på
- **Ikke dokumentert og vurdert – ikke gjort!**
 - **Dokumenter det vesentlige, og rett fokuset mot det som kan gå galt (vesentlighet betyr ikke nødvendigvis at det «står et vesentlig tall»)**